

M U N I
P E D

Odpovědnost jako environmentální princip

Slavomír Lesňák

WIR WÜNSCHEN UNS EIN
OBERLEBEN
FÜR ALLE
AM TAG DES ZUSAMMENHALTS
WIR ALLE SIND DIE
LETZTE GENERATION

Foto: SITA/AP, Eric Risberg

Monet, Botticelli, Picasso

<https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-klimaticti-aktiviste-chrstli-bramborovou-kasi-na-monetuv-obraz-40412466>

<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/australsti-klimaticti-aktiviste-se-v-galerii-na-protest-prilepili-k-picassovi>

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-klimaticti-aktiviste-se-v-italii-prilepili-k-botticelliho-obrazu-209648>

12
Vinohradská

Podcast roku

POLITÉ OBRAZY OSTŘE DĚLÍ SPOLEČNOST. PROČ SE DEBATA O KLIMATU VYHROCUJE?

Matěj Skalický mluví s Janem Krajhanzlem, sociálním psychologem z Institutu 2050

00:00 / 24:35

Zablokovan é soukromé tryskáče

MUNI
PED

Po blokování dopravy umřela cyklistka...

TRAINING SESSIONS

If you want to go into action you have to visit one of our action trainings first.

DATE	TIME	TOWN	KONTAKT-E-MAIL	TRAINER:IN	TYP
26.11.2022	10-15 Uhr	Berlin	Anmeldung via berlin@letztegeneration.de		Aktionstraining
26.11.2022	10-15 Uhr	Heidelberg	Anmeldung via rhein-neckar@letztegeneration.de	Raúl	Aktionstraining
26.11.2022	10-15 Uhr	Braunschweig	Anmeldung via anmeldung.nord@letztegeneration.de	Axel	Aktionstraining
27.11.2022	10-15 Uhr	Köln	Anmeldung via anmeldung.west@letztegeneration.de	Raúl + David	Aktionstraining
03.12.2022	10-15 Uhr	Berlin	Anmeldung via berlin@letztegeneration.de		Aktionstraining
03.12.2022	10-15 Uhr	Mannheim	Anmeldung via rhein-neckar@letztegeneration.de	Raúl	Aktionstraining
03.12.2022	10-15 Uhr	Bonn	Anmeldung via anmeldung.west@letztegeneration.de	Zoe	Aktionstraining
04.12.2022	11-15 Uhr	München	Anmeldung via Ernst@ch-computer.de	Moritz	Aktionstraining

Na Svobodáku se symbolicky oběsili lidé stojící na tajícím kusu ledu

Úterý, 30. července 2019, 21:15

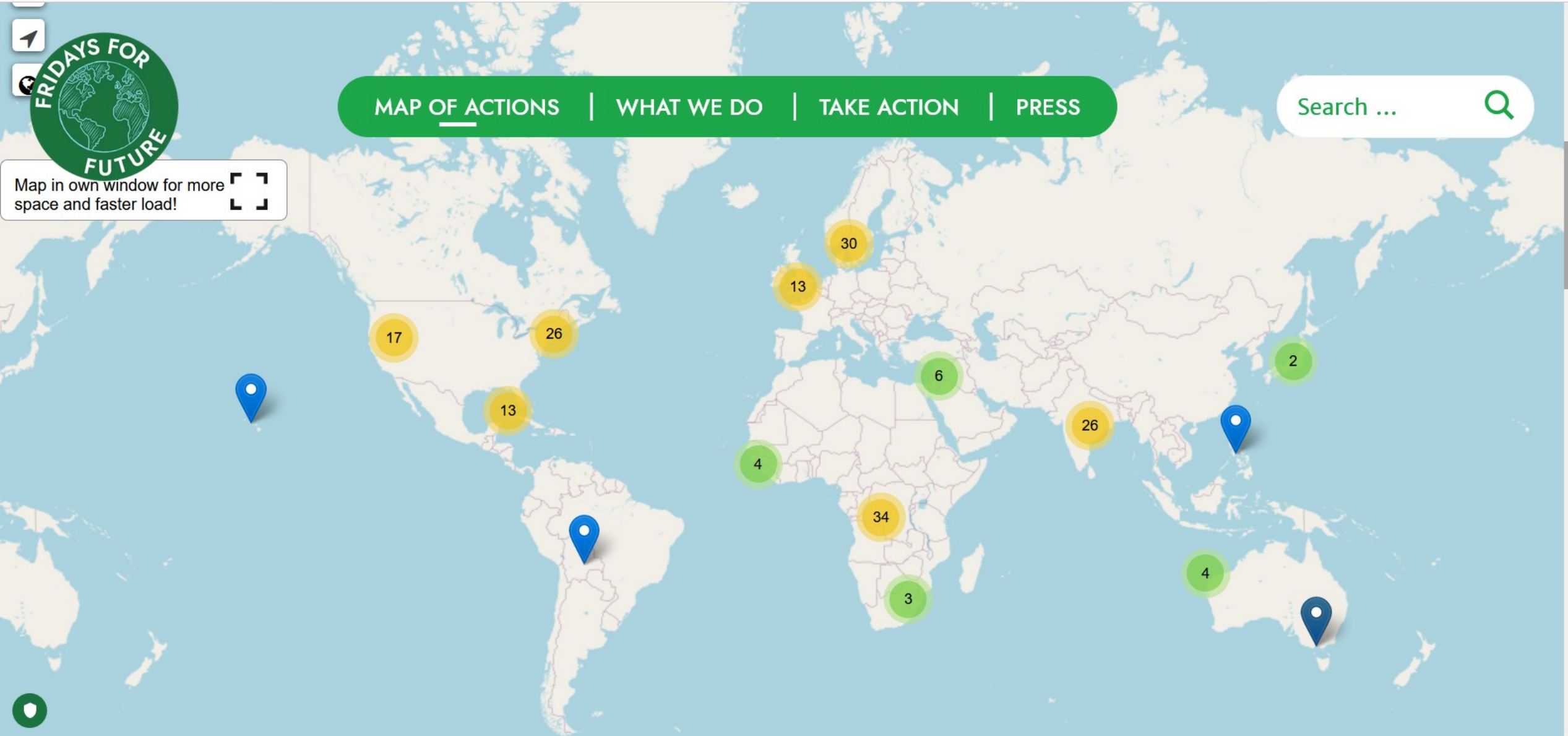

MAP OF ACTIONS | WHAT WE DO | TAKE ACTION | PRESS

Search ...

Map in own window for more space and faster load!

Ladislav Kuc

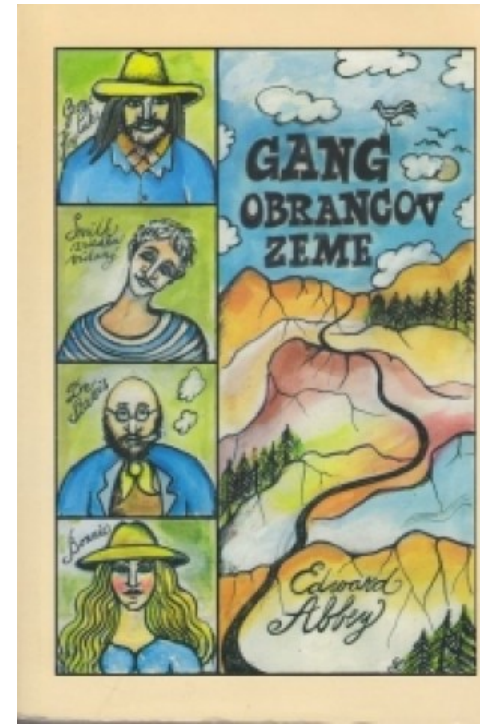
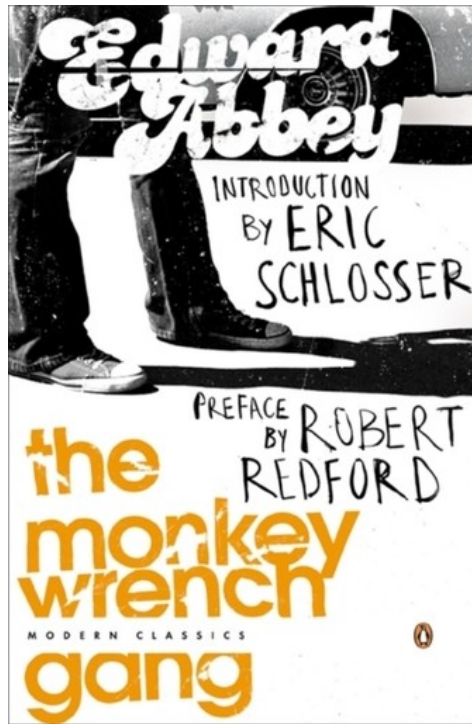
*Uvtos, Gucmanova 19/670, Priečinoik 7,
Leopoldov, 92041, Slovakia*

Podporovaný vězeň
Earth First

Ladislav is an animal rights activist indicted on charges of illegal possession of arms and manufacturing of explosives for a bombing in front of a McDonald's in 2011 in which there were no injuries. He was traced after almost a year via a timer found at the scene and communications between him and the manufacturer. During a house search, police found material related to the ALF. Originally sentenced in 2014 to 25 years, in 2018 he was resentenced to 12 years (until 01-2024).

Birthday: November 4, 1975

- <https://earthfirstjournal.news/prisoners/>

MUNI
PED

Monkeywrenching
– nenásilná
ekotáž, sabotáž

Výzvy k nekonání v odborné literatuře (IT)

- Tiež kombinácia etík podľa potreby (Bowles, 2021)
- Morálna neposlušnosť

„To nejlepší a nejjednoduchší, co v prostředí, které je vizuálně, fyzikálně a chemicky pokřivené, mohou architekti, průmysloví designéři, projektanti a další pro lidstvo udělat, je přestat úplně pracovat.“

Victor Papanek (1985)

(Cennydd Bowles, 2021, 191)

V akademické (brněnské) sféře...

preformování přírody kulturou, přijímáme tuto Ústavu Země, která stvrzuje rozpoznané hodnoty, nároky a práva naší materské planety.

S vědomím odpovědnosti vůči budoucím generacím prohlašujeme Zemi za svébytnou ontickou kreativitu a subjektivitu – za hodnotu nadřazenou člověku i kultuře. Přirozenou kreativitu Země, jež darovala život člověku, umožnila kulturu i lidská práva, považujeme za nadřazenou lidské kreativitě i právům lidí. Za ústřední právní princip lidstva 21. století, závazný pro ústavy všech států i listiny základních lidských práv a svobod, vyhlášíme nezbytnost uchovat obyvatelnou Zemi pro další lidská pokolení i ostatní živá stvoření. Člověk ani kultura nejsou svébytnými jsoucný, závisejí na Zemi. Relativně svébytným jsoucnem v rámci vesmíru může být jenom Země. Pouze celá její biosféra je nejmenším autonomním systémem schopným dlouhodobého vývoje v čase. Všechny její přirozené subsystémy včetně umělé lidské kultury jsou dočasné a nesamostatné, závislé na zdraví a prosperitě biotického celku.

Zavazujeme se chránit Zemi před sobeckou expanzí predátorsky orientované kultury. Její hodnotu, nároky a práva, nadřazené člověku i kultuře, hodláme prosazovat **všemi prostředky**.

V souladu s tímto závazkem prohlašujeme:

Hlava první Země

2. Lidstvo nenese odpovědnost za Zemi. Nese odpovědnost za kulturu, za své dílo, jímž Zemi rozdělilo na dva rozličné systémy: kulturu a přírodu. Smířit kulturu s přírodou vyloučením úkolem práva, politiky a vědy pro nadcházející etapu biofilní kultury.

NÁVRH ÚSTAVY **DOPLŇUJÍCÍ TEXTY** **NÁZORY** **ODKAZY** **AUTOR** **KONTAKT**

3. Lidská druhová subjektivita je omezena nadřazenou subjektivitou Země. Všechny osoby i státní orgány mají povinnost tuto širší subjektivitu respektovat, chránit rozmanitost a celistvost biosféry, šetrně využívat neživé produkty Země.
4. Vyhlášíme, že pouze s přirozeným bytím, nikoli s umělým bytím kulturním, může být člověk jako druh biologicky sourodý. Uznáváme, že to, co prospívá Zemi, prospívá člověku.
5. Přirozenou uspořádanost Země musejí chránit a prosazovat všechny právní systémy.

Hlava třetí Kultura

1. Kultura je umělým systémem s vlastní vnitřní informací, jíž je duchovní kultura. Změna orientace a obsahu duchovní kultury – nastavení, hodnot a regulativů – je předpokladem biofilní transformace systému kultury.
2. Jako výtvar člověka není kultura ani pokračováním evoluce přírody, ani procesem jejího zušlechťování. Je umělým a dočasným konstruktem, který na přírodě látkově, energeticky i informačně závisí. Je stavbou, která biologické struktury člověka neodpovídá a jež se po zániku lidstva nezachová.

Podněty k nátlaku až radikalismu

- Ignorování a popírání potřeby změny (Franks, Hanscombe, Johnstone 2018;)
- Pomalá zelená transformace ekonomiky a politiky (Gates, 2021) - ztráta legitimacy (Felicetti 2021)
- Nespravedlivá řešení (Hála 2020)
- Moc dne (Patočka 2007; Jaspers 2008) a falešné vědomí (Marx)
- Zklamání, smutek (Jemelka 2021; Dougald 2018; Librova, Pelikán, Galčánová, Kala 2016; Scranton 2015)
- Escapismus (útěk k hédonismu, znovuobjevení spirituality, řešení všech problémů - podpora destrukce: Wallace-Wells 2020; Komárek 2008; Fromm 2000)
- Snížení důstojnosti jednotlivce nehumánním jednáním (příklad vysvětlení trestu smrti, možná aplikace na jiné situace? Švaňa 2016).

Tlak: občanská neposlušnost, sabotáže

- ON: Transparentní odpor proti určené nelegitimitě, nefunkčním zákonům a nespravedlnosti
- Veřejně: ve snaze zabránit škodám (na životě a zdraví)
- Neseme důsledky za nezákonnost

- Sabotáže
- Netransparentní - skrytá činnost/nečinnost (neplnění povinností)
- Ostatní nemají příliš šancí se na to připravit
- Nehody, menší motivace zvažovat důsledky
- Zejména hnutí z 80., 90. let 20. stol. ALF, ELF, Earth First, a.j.

Jaká je zodpovědná společenská transformace?

- Je každá klimatická akce společensky odpovědná?
- Je každá klimatická akce klimaticky odpovědná?
- Jaké etické přístupy řešení klimatické a ekologické krize existují?
- Jaké jsou příčiny krize?

Průvodce etickým rozhodováním pro odpovědnou klimatickou transformaci (I.)

1. Nedostává motiv - idea jednání (změny) přednost před křehkostí-smrtelností konkrétního člověka? (ve zkratce: nemůže někomu mé jednání ublížit? komu?)
2. Napomáhá činnost k dalšímu rozšiřování umělého světa (kultury) na úkor přírody, anebo naopak napomáhá jeho ustupování? (ve zkratce: činnost může vést k obstarání nových produktů, na výrobu kterých je použita energie, voda, materiál – to vše je z přírody neodvratně odstraněno – zničeno; výjimkou je použití zánovních předmětů, klimaticky neutrální energie, apod.).
3. Napomáhá činnost k dalšímu rozšiřování technosféry ve světě, nebo přispívá k její minimalizaci? (ve zkratce: zvyšuje, nebo snižuje činnost naši závislost na technice a technologiích? Nepodporuje činnost technologické firmy, které vyvíjejí nadbytečné/neúsporné/klimaticky zatěžující produkty a aplikace?)
4. Pomáhá aktivita eliminovat, nebo zmírnit existující systémové (neviditelné) násilí ve světě? (ve zkratce: nepodporuje válečné konflikty, vykořisťování lidí v jiných částech světa, vyhánění lidí z domovů, ničení a vypalování pralesů, znečišťování vodních a půdních zdrojů, které poškozují lidi i další živé bytosti?, ad.)
5. Pomáhá činnost odstraňovat diskriminaci a utrpení zranitelných skupin obyvatelstva (žen, dětí, starších, hendikepovaných), nebo utrpení dále prohlubuje? (ve zkratce: nepodporuje mé jednání režimy, které diskriminují, pronásledují, zneužívají, likvidují své občany a občanky? Rovněž: ne každé klimaticky vhodné jednání může mít pozitivní dopad na seniory, děti, nemocné, matky samoživitelky, hendikepované – nutné emise se dají vyvážit snížením v jiné vhodnější oblasti).
6. Neodlišují se cíle a prostředky naší činnosti? (když chceme zachovat demokracii, nebudeme ji naší činností oslabovat; když chceme bezpečnou společnost, nebudeme šířit nebezpečí, když chceme klimaticky neutrální společnost, bude činnost již teď neutrální, když chceme v budoucí společnosti zachování lidských prav, respektujeme je i nyní; když chceme nenásilnou společnost, používáme nenásilní prostředky).
7. Nemuseli bychom se obávat o našem jednání povědět naším blízkým? (rodičům, partnerům, dětem, atd.). Nestydíme se za to?

Průvodce eko-odpovědnosti v rozhodování

Průvodce do kapsy II.	
I	Idea změny (cíl) < utrpení konkrétního živého člověka
S	Stop další expanzi kultury – umělého světa (destrukce)
S	Stop další expanzi techniky (zbytečná zařízení)
S	Stop násilí, které nevidíme a podporujeme (důsledky v jiné části světa)
E	Eliminace již existujícího utrpení ohrožených skupin
P	Prostředek našeho jednání je totožný s naším cílem
T	Test lidskosti – nestydíme se o tom mluvit s rodiči, partnery, dětmi?

- Autor: Slavomír Lesňák

KNIHA O KLIMATU

NAPSALA A SESTAVILA
GRETA THUNBERG

Penguin
Random House
UK

KNIHA O KLIMATU Greta Thunberg a kol.

Z anglického originálu *The Climate Book*, vydaného nakladatelstvím Allen Lane, součástí Penguin Random House UK, ve Velké Británii v roce 2022, přeložili Dagmar Kleinová, Eva Vlčková a Jan Grünwald

Odborná redakce Jana Racková
Redakce a jazyková korektura Richard Straberger
Odpovědná redaktorka Dominika Dubcová
Technická redaktorka Lenka Gregorová
Počet stran 464
Vydala Euromedia Group, a. s. v edici Universum,
Nádražní 30, 150 00 Praha 5
v roce 2022 jako svou 12 955. publikaci.

Sazba TypoText
Tisk TISK CENTRUM, s. r. o., Moravany u Brna
Vydání první
www.euromedia.cz

Naše knihy na trh dodává Euromedia – knižní distribuce,
Nádražní 30, 150 00 Praha 5
Zelená linka: 800 103 203
Tel.: 296 536 111
Fax: 296 536 246
objednavky-vo@euromedia.cz

Thunberg, G.,
2023, s. zabudnutá

Naomi Oreskesová: Proč nejednali? (2023, s. 29-31)

Lidé v mocenských a privilegovaných pozicích odmítali uznat, že změna klimatu je projevem nefunkčního ekonomického systému. S. 31

Stefan Rahmstorf: Teplejší oceány a stoupající moře (2023, s. 78-83)

Na Zemi se nachází dostatek ledu, aby zvedl hladinu oceánu o 65 metrů, což je přibližně výška dvacetipatrového domu. S. 83

Silpa Kaza: Svět plný odpadu (2023, s.290-294)

Očekáváme, že do roku 2040 vypustíme do oceánů až 29 milionů tun plastů ročně. Pro představu si uveďme popelářský vůz plný plastových lahví, který po celý rok vyklápí svůj náklad do Atlantického oceánu s frekvencí více než jedenkrát za minutu. (s. 294)

Amitav Gosh: Rozdíly ve vnímání (2023, s. 313-317)

Nacionalismus, vojenská síla a geopolitické rozdíly jsou základem dynamiky, která opakovaně brzdí úsilí o dosažení globální dohody o rychlé dekarbonizaci. S. 317

Erica Chenowethová: Síla lidu (2023, s. 364-367)

Kritickým bodem zlomu pro změnu chování všech lidí je 25% angažovaná menšina.(s. 367)

Lucas Chancel, Thomas Piketty: Dekarbonizace vyžaduje změnu distribuce (2023, s. 405-409)

Bohatství se musí podílet na omezování emisí nejvíc a chudým by mělo být umožněno vyrovnat se se změnou s cílem 1,5 st. Nebo 2 st. C. (s. 409)

Naomi Kleinová: Spravedlivá transformace (2023, s. 390-395)

Bezedná honba za ziskem, který nutí tolik lidí pracovat až 50h týdne bez jakýchkoliv záruk, podporující epidemii izolace a zoufalství, je tou samou honbou za bezedným ziskem, která ohrožuje naši planetu. (s. 395)

Otázky

- Jak nenakupovat?
- Jak nenechat odklonit svou pozornost?
- Narrativy: patříme mezi zdržovače nebo urychlovače; aktivní, inaktivní?
- Cesta zeleného kapitalismu
- Tradiční problémy revoluce
- Paralýza a eskapismus

Klimatické vzdělávání

- Jak měnit postoje žáků?

Klima se mění

– a co my?

**PROČ A JAK
SE UČIT O ZMĚNĚ
KLIMATU**

Pokud má být vzdělávání relevantní pro život žáků a připravovat je na budoucnost, je málo vhodnějších témat, kterým se učitelé mohou věnovat. Změna klimatu přitom není jen další nové téma pro učení, je to perspektiva, která výrazně promění a už teď proměňuje celý náš lidský i přírodní svět. S ohledem na změnu klimatu je proto třeba proměnit i mnoho tradičních obsahů výuky.

Tabulka 1: Typy pro učení o změně klimatu v různých předmětech na základní a střední škole

Přírodní vědy obecně	porozumění hlavním příčinám a důsledkům změny klimatu; vlastní badatelské a terénní zkoumání souvisejících témat; spolupráce s vědci; odhalování miskonceptů (např. rozdíl mezi změnami klimatu a ozónovou dírou); porozumění povaze vědy – míře vědecké jistoty a nejistoty
Přírodopis/ Biologie	dlouhodobé sledování projevů a extrémů počasí a jejich souvislosti s proměnami podnebí; adaptace (místních) rostlin a živočichů na změnu klimatu; migrace a vymírání druhů, vliv změny klimatu na šíření nemocí (borelióza, malárie...); koloběh uhlíku a CO ₂ ; vznik fosilních paliv a hrozby spojené s jejich těžbou a spalováním
Fyzika	demonstrace skleníkového efektu; energetický audit školy a plán na snížení emisí; srovnání různých zdrojů energie a jejich dopadů na zdraví člověka a životní prostředí; sucho jako důsledek oteplení (zvýšení výparu); oteplování atmosféry; tání, roztažnost a nárůst hladin moří
Chemie	chemické složení a vlastnosti různých skleníkových plynů; průmyslová produkce a používání různých chemických látek (cement, hnojiva) a jejich dopady; acidifikace oceánů a její důsledky
Zeměpis + Geologie	uhlíková stopa světa a různých zemí; klimatická spravedlnost – globální sever a jih; mapy míst nejvíce ohrožených změnou klimatu; projevy sucha v ČR a opatření na zadržení vody v krajině; globální migrace a její environmentální faktory; antropocén jako nové geologické období
Matematika	matematické úlohy spojené se změnou klimatu, např. efektivita různých zdrojů energie...
Informatika	práce s daty, technologiemi, modelování scénářů vývoje klimatu; GIS a dálkový průzkum Země; tvorba grafů, např. úspor energie ve škole – to vše také průřezově v přírodovědných předmětech
Český jazyk	diskuse a debaty, nácvik argumentace, proslovů; práce s texty a příběhy; psaní básní, příběhů, esejů a článků; trénink mediální gramotnosti (strategie popíračů změny klimatu, šíření fake news)
Cizí jazyk	osobní komunikace se studenty z jiných zemí, včetně těch již vážně postižených změnou klimatu; cizojazyčné filmy a texty; podle úrovně zvládnutí jazyka obdobné jako v Českém jazyce
Výchova k občanství	diskuse se starosty, politiky a úředníky (jaká opatření dělají a plánují jako přípravu na změnu klimatu a pro přechod ke klimatické neutralitě); dobrovolné akce na ochranu klimatu: osvěta veřejnosti, sázení stromů, zapojení do kampaní na ochranu klimatu a za klimatickou spravedlnost
Společensko-vědní základ	psychologická náchylnost člověka ignorovat změnu klimatu; zkoumání hlubokých společenských příčin klimatické krize; etika vztahu člověka k přírodě; příležitosti a rizika transformace na bezuhlíkovou ekonomiku; společenské nerovnosti a jejich souvislosti se změnou klimatu
Dějepis	historie vztahu člověka k přírodě a přírodním zdrojům, včetně vlivu na planetu od zrodu člověka až po současný „extraktivismus“; jak se v dějinách řešily konflikty o zdroje; historie vědy o klimatu a mezinárodních snah o jeho ochranu
Výchova ke zdraví	vliv změny klimatu na lidské zdraví; posilování psychické odolnosti: práce s emocemi a prevence ekologické úzkosti; výhody aktivních forem dopravy do školy (chůze, kolo)
Člověk a svět práce	péče o školní zahradu; kompostování; experimenty s pěstováním rostlin a ukládáním uhlíku do půdy; design výrobků dle zásad cirkulární ekonomiky; příprava rostlinných pokrmů; návrhy bezemisní domácnosti, instituce či firmy; orientace v nových „zelených“ pracovních příležitostech
Výtvarná výchova	návštěvy uměleckých výstav; vlastní výtvarné zpracování otázky změny klimatu; protestní umění, plakáty a transparenty; rozvoj imaginace a kreativity pro řešení klimatické krize

1.4

Jak zařadit klimatická témata do výuky

Nevyžádaná rada pro učitele v jedné větě: Nebojte se náročného tématu, dále se vzdělávejte a nezůstávejte v tom sami – koordinujte svou činnost s kolegy ve škole, síťujte se s dalšími pedagogy se zájmem o problematiku, vyhledávejte odborníky. Změna klimatu je relativně nové téma a všichni se s ním teprve učíme pracovat.

Tabulka 2: Návrh cílů pro klimatické vzdělávání v ČR

Cíle formulujeme z pohledu učícího se jedince tak, aby byly využitelné v různých vzdělávacích prostředcích.

	ZNALOSTI	DOVEDNOSTI	POSTOJE, HODNOTY, CHOVÁNÍ
8-11 LET	Umím vysvětlit, co je klima, v čem se liší od počasí a jak ovlivňuje život v různých místech na Zemi.	Volím vhodné chování při extrémních jevech spojených se změnou klimatu (vlny veder, sucho, povodně...).	V každodenním životě šetřím energii.
	Vím, že hlavním zdrojem energie pro život na Zemi je Slunce, a umím rozlišit obnovitelné a neobnovitelné zdroje energie.	Bavím se s druhými o pocitech vyvolaných poškozením přírody vlivem změny klimatu.	Při nakupování zvažuji, jestli novou věc opravdu potřebuji.
12-15 LET	Umím vysvětlit, odkud pochází energie, kterou spotřebováváme (elektřina, teplo, potraviny...).		Mám rád přírodu a chovám se k ní ohleduplně.
	Dokážu objasnit vliv skleníkového efektu, změny klimatu v minulosti a jejich rozdíl od současné změny klimatu.	Vyhledávám zdroje poznatků o změně klimatu a učím se odlišovat vědou podložené závěry od názorů a zavádějících informací.	Uznávám, že můj vlastní život má vliv na změnu klimatu a zapojuji se do akcí na její zmírnění.
	Umím vysvětlit, jak různé činnosti člověka (energetika, zemědělství, doprava...) způsobují změnu klimatu.	Umím vyjadřovat své emoce spojené s klimatickou krizí a vnímat emoce ostatních.	Ve více oblastech svého života snižuji dopady svých aktivit na klima a životní prostředí.
	Dokážu popsat současné a možné budoucí dopady změny klimatu na ekosystémy a život člověka na místní i globální úrovni.	Ve spolupráci s druhými dokážu snižovat energetickou náročnost provozu domácnosti, školy, klubovny...	Aktivně se zajímám o společenské dění ve vztahu ke změně klimatu.
16-19 LET	Vím, jaká opatření zmírňují změnu klimatu a co mohou komunity dělat, aby se na ni lépe připravily.	Zkoumám a diskutuji hluboké společenské příčiny klimatické krize, např. ekonomický systém, životní styl, politické zájmy či postavení člověka v rámci přírody.	Vnímám ochranu klimatu jako zásadní úkol pro každého člověka, který často vyžaduje změnu chování i reflexi světového názoru.
	Posuzuji silné a slabé stránky různých zdrojů energie a vím, jak lze použít obnovitelné zdroje energie k zeslabení změny klimatu.	Porovnávám různé názory na adaptační a mitigační opatření a formuluji svůj názor.	Vědomě buduji svůj osobní životní styl s nízkou uhlíkovou stopou.
	Rozlišuji efektivnost konkrétních opatření zmírňujících změnu klimatu (recyklace, omezení dopravy atd.).	Spolupracuji na školních a komunitních projektech, které směřují ke zmírnění změny klimatu či adaptaci na ni.	Uznávám a podporuji práva druhých lidí (včetně menšin, lidí vzdálených a ještě nenarozených) a práva dalších organismů, jejichž život je ohrožen v důsledku klimatické krize.
20+	Orientuji se ve společenských a politických aktivitách souvisejících se změnou klimatu na mezinárodní i národní úrovni.	Dokážu posoudit dopady místních, národních a globálních politických a strategických opatření na ekosystémy a lidi v různých částech světa.	Proměňuji své jednání v osobním a profesním životě tak, aby bylo v souladu s ochranou klimatu a zájmy lidí změnou klimatu ohrožených.
	Rozumím obtížím, které při zvládnutí klimatické krize způsobuje nerovnoměrné rozdělení světového bohatství, tzv. národní zájmy a další společenské a historické faktory.	Zvládnou kriticky analyzovat politické programy s ohledem na změnu klimatu.	Pomáhám ostatním rozvíjet kompetence k ochraně klimatu a motivuji je ke klimaticky odpovědnému chování.
	Vím, jakým způsobem se na komunitní a národní úrovni zasadit o prosazení opatření k mitigaci klimatické změny i adaptaci na ni (občanská aktivita, legislativní nástroje...).	Spolupracuji s druhými na hledání, posuzování a provádění komplexních řešení, mitigačních a adaptačních opatření.	Společně s druhými prosazuji politická a ekonomická rozhodnutí, která vedou k transformaci společnosti na klimaticky neutrální.

1.6

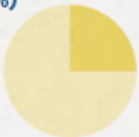
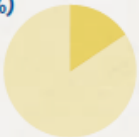
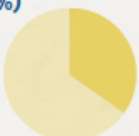
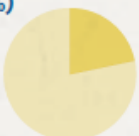
Vzdělávací cíle pro učení o změně klimatu

Při tvorbě jsme přihléli k vzdělávacím cílům o změně klimatu formulovaným UNESCO²⁰² a ve Společenství národů (Commonwealth)¹⁵⁵.

Než se přesuneme ze světa k mapování situace v ČR, představíme zde výsledky výzkumné sondy z roku 2019 do postojů, znalostí a chování spjatých se změnou klimatu u německých a rakouských teenagerů. Vzhledem k tomu, že uvedené charakteristiky pocházejí ze zemí našeho nejbližšího kulturního okruhu, lze očekávat podobné rozdělení i u českých dospívajících, jakkoli přesná data z Česka nemáme k dispozici.

Tabulka 3: Typologie německých a rakouských náctiletých ve vztahu ke změně klimatu¹⁷⁷

Studenti nejsou ve vztahu ke změně klimatu homogenní skupinou, jejich individuální výchozí pozice se velice různí. Proto se v klimatickém vzdělávání vyplatí nepracovat s teenagery jako s jednolitou masou, ale nejprve zjistit, jaké typy jsou nejvíce zastoupené v účastnické skupině, a podle toho upravit cíle, obsahy i strategie učení.

Skupina teenagerů	Čím se vyznačuje	Doporučení pro vzdělavatele
LHOSTEJNÍ (25 %)	Klimatická změna je nezajímá. Nejméně toho o ní vědí. Nemluví o ní s přáteli ani rodinou. Pro ochranu klimatu nic nedělají.	Více prozkoumat důvody, které stojí za jejich lhostejností. Pokud je více trápí jiné problémy, pokusit se přiblížit změnu klimatu, aby si ji dokázali spojit s vlastním životem. Vyzkoušet vrstevnické vzdělávání, má na ně větší vliv.
PARALYZOVANÍ (14 %)	Jsou velmi znepokojení, ale nic pro ochranu klimatu nedělají. Moc toho o změně klimatu nevědí. Cítí bezmoc a nevěří tomu, že by změna jejich chování něčemu pomohla.	Posilovat jejich přesvědčení o vlastním vlivu: ukázat jim konkrétní možnosti chování v každodenním životě, které přináší změnu. Informovat je o aktivitách na ochranu klimatu v jejich okolí a skupinách, se kterými by se mohli identifikovat.
BLAHOVOLNÍ (40 %)	Nejlépe informovaní, nejvíce ví o příčinách a dopadech změny klimatu. Chovají se přátelsky ke klimatu ve svém každodenním životě. Nejsou ale znepokojení a aktivně se neangažují.	Zaměřit se na místní a hmatatelné rysy změny klimatu, dopady na jejich každodenní a budoucí život. Zjistit více, co by potřebovali, aby se stali aktivnějšími.
ZNEPOKOJENÍ AKTIVISTI (21 %)	Jsou nejvíce znepokojení. Snáží se přesvědčit své přátele a svou rodinu, aby se také zajímali. Motivovaní a angažovaní ve vytváření společnosti přátelské ke klimatu. Chybí jim některé znalosti o klimatické změně, jejich příčinách a dopadech.	Nasměrovat je ke spolehlivým informacím založeným na vědeckých faktech, aby mohli dělat informovaná rozhodnutí. Mají potenciál působit jako environmentální lídři a vzory chování pro druhé, proto je důležité předtím posílit jejich znalosti o změně klimatu, aby nešířili nepravdivé informace.

SROVNÁNÍ TYPOLOGIE MEZI TEENAGERY A DOSPĚLÝMI

Zajímavé je také to, že výsledky zde představeného výzkumu teenagerů se celkem liší od podobného zkoumání dospělých. Studie postojů dospělých Němců ke klimatické změně¹⁸¹ shodně obsahovala skupiny lhostejných a znepokojených aktivistů. Dále skupina paralyzovaných u teenagerů do jisté míry odpovídala skupině opatrných u dospělých (v obou případech vědí o problému, ale nechtějí ho řešit). Studie dospělých ale odhalila také skupiny pochybovačů a zneklidněných, které se mezi teenagery neobjevily. A naopak největší skupina teenagerů – blahovolní – se vůbec nevyskytovala mezi dospělými.

2.4

Postoje náctiletých ke změně klimatu v blízkém zahraníčí

Schéma 3: Model jízdního kola pro klimatické vzdělávání^[21, 192, 193]

Model z jiného úhlu pohledu rozvíjí hlavní vzdělávací cíle pro učení o změně klimatu, které jsme popsali v kapitole 1.6.

Přecházet dezinformace ve veřejném prostoru je zrádné. Nejenže se pak mohou dále šířit, ale také vyčerpávají naši schopnost kritického myšlení a mnoho lidí prostě vedou k závěru, že názory jsou různé a dnes už se ničemu nedá úplně věřit. To představuje velké ohrožení pro společnost. Naučit se rozlišovat mezi fakty a fikcí při setkání s rozporuplnými informacemi je zásadní pro to, abychom mohli překonat jejich rozpor a opírat svá rozhodnutí o věrohodná data. Porozumět argumentačním taktikám, pochybením a faulům dezinformátorů je důležitá dovednost, která se nám bude hodit nejenom u otázek týkajících se změny klimatu.

Rétorika popírání skutečnosti

Účinným způsobem, jak posilovat mediální gramotnost a kritické myšlení, je ukazovat nejčastější techniky a triky šířitelů dezinformací, s jejichž pomocí překrucují fakta a vytváří mýty. Důležité přitom je zřetelně upozorňovat na to, kdy hovoříme o mýtech, a vedle toho komunikovat fakta jasným, stručným a zapamatovatelným způsobem.^{31, 32, 35}

Obvyklá taktika či rétorika šířitelů dezinformací se vyznačuje typickými rysy nevhodně na téma, které je odmítáno. Analýza jejich sdělení odhalila pět hlavních technik či pochybení, která při své argumentaci používají.^{31, 35, 48, 85, 187}

- **Vyzobávání rozinek:**
vybírání jen těch faktů či citátů, které podporují jejich stanovisko
- **Používání falešných expertů:**
zaštiřování se domnělými odborníky, kteří nejsou specialisty v dané otázce
- **Odhalování konspirací:**
hledání spiknutí a podvodů za stanoviskem protivníků
- **Tvorba nereálných očekávání:**
co vše by mělo platit a věda by měla dokázat, abychom tomu mohli věřit
- **Obecná logická pochybení a další argumentační fauly:**
např. zavádějící informace, přílišné zjednodušení, unáhlený závěr, odvedení pozornosti, útok na osobu, kluzký svah, falešná analogie...

Ačkoli se počet i vliv lidí, kteří změnu klimatu bagatelizují či přímo popírají, stále snižuje, dodnes se s nimi můžeme setkat. Nejedná se přitom o žádný vědecký skepticismus. Popírači změny klimatu nebo jiných vědou podložených závěrů mají dopředu své odmítavé přesvědčení, pro

kteří pak hledají jakékoli argumenty.^{31, 187} To vysvětluje i skutečnost, proč si tak často sami protiřečí. Jednou tvrdí, že ke změně klimatu nedochází, po druhé, že není způsobená lidskou činností, po třetí, že tato změna není vážná, počtvrté, že opatření na ochranu klimatu není možné učinit. Konzistentní jsou v jediné věci: kvůli změně klimatu není třeba nic dělat a měnit.^{31, 108}

NÁSTROJE PRO ODHALOVÁNÍ DEZINFORMACÍ

V současnosti existuje řada nástrojů na rozvoj mediální gramotnosti a odhalování dezinformací:

- Metoda 5 klíčových otázek pro analýzu mediálních sdělení: Kdo? Co? Komu? Jak? Proč? (z publikace Dezinformační dezinfekce od Člověka v tísní)²¹³
- Podrobný seznam argumentačních faulů (od Centra občanského vzdělávání)¹²⁸
- Materiály do výuky v tématech fake news, propagandy a manipulace (na webu Svět médií)⁹⁷
- Přehled mýtů a argumentačních faulů při popírání změny klimatu v angličtině – koncept Cranky Uncle vs. Climate Change (Nevrlý stejda proti změně klimatu): web, kniha, komiksová videa, herní aplikace.³⁰

V psychologickém smyslu se popírání skutečnosti obvykle týká emočně a morálně znepokojivých věcí, které pokud bychom nepopřeli, museli bychom se proměnit, něco udělat, mluvit a jednat jinak. Takové popírání může probíhat nejen na osobní rovině, ale i na rovině společenské a kulturní, jak se již mnohokrát v historii odehrálo, od holokaustu po apartheid, od změny klimatu po covid-19.^{29, 35, 187}

3.5

Odhalování dezinformací a rozlišování fakt od fikcí

Klimatické vzdělávání nám pomáhá utvářet životy i svět kolem sebe takovým způsobem, abychom společně směřovali k udržitelné společnosti. Mnohé kompetence potřebné pro řešení klimatické krize lze chápat jako součást občanského vzdělávání, které je v současnosti zdůrazňováno v řadě vzdělávacích dokumentů, včetně Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+¹³⁷. Jenže jak poznáme aktivního občana? Čím se vyznačuje, jak přemýšlí a o co usiluje? Představujeme zde tři typy aktivního občanství vycházející z výzkumu vzdělávacích programů zaměřených na jeho podporu a přimlouváme se za to, aby klimatické vzdělávání pokrývalo všechny uvedené oblasti.

Tabulka 7: Tři typy aktivního občanství pro řešení sociálních a environmentálních problémů společnosti²¹⁷

Typ občana	Popis občana	Příklady činností na ochranu klimatu	Předpoklady
OSOBNĚ ODPOVĚDNÝ OBČAN	Jde příkladem svému okolí. Dodržuje zákony, zapojuje se do dobrovolných akcí, pomáhá v dobách krize.	Snaží se být zodpovědným spotřebitelem, třídí odpad, šetří energiemi, omezuje svou spotřebu masa nebo cesty autem.	Potřebujeme dobrý charakter, upřímnost, odpovědnost, dobrovolnou skromnost a dobrovolnictví.
PARTICIPUJÍCÍ OBČAN	Zapojuje se do společenských a profesních snah a organizuje lidi ve svém okolí, aby spolupracovali na dosažení společensky prospěšných cílů. Ví, jak fungují státní instituce, a zná různé způsoby, jak je možné je ovlivnit.	Spolu s druhými iniciuje a prosazuje různá opatření na snížení uhlíkové stopy institucí ve svém okolí (své školy, svého pracoviště, panelového domu, kde bydlí, své obce...).	Potřebujeme aktivní participaci ve veřejném a profesním životě, angažovanost, schopnost zaujmout vůdčí pozice v rámci existujících společenských struktur.
OBČAN ZAMĚŘENÝ NA SPOLEČENSKOU SPRAVEDLNOST	Kriticky analyzuje sociální, ekonomické a politické vlivy, za projevy problémů hledá jejich hluboké a systémové příčiny, řeší příklady nespravedlnosti (včetně té globální a mezigenerační). Zná demokratická a sociální hnutí a ví, jak přispívat k systémové změně.	Klade si otázky a zkoumá například to, proč je naše ekonomika závislá na rostoucí spotřebě a nekonečném ekonomickém růstu. Teprve potom plánuje akce, jak situaci řešit.	Potřebujeme kritické a systémové myšlení, analýzu hlubokých příčin udržujících nespravedlivé či neudržitelné nastavení společenských a profesních struktur, zapojení do systémových změn.

Tyto tři typy aktivního občanství nemusíme chápat jako vzájemně se vylučující, naopak je zásadní prostřednictvím občanského a klimatického vzdělávání rozvíjet kompetence všech těchto typů. Hodnoty odpovědnosti a udržitelnosti by se měly stát natolik důležitými, abychom je žili ve svém každodenním životě a šli příkladem ostatním. Také je potřeba sebedůvěry a odpovídajících dovedností k tomu, abychom byli schopni společně zlepšovat prostředí kolem nás. A konečně musíme rozvíjet i kritické a systémové myšlení, abychom mohli zkoumat kořeny současných problémů a přispěli k větším systémovým změnám, které jsou pro řešení klimatické krize nezbytné.

3.16

Tři typy aktivního občanství

3.17

Žebřík participace

Tabulka 8: Žebřík participace^{3, 77}

Znázorňuje různou míru zapojení účastníků do rozhodování. Tři nejnižší stupínky by vůbec neměly být jako participace označovány. Z výchovného hlediska je naším cílem, aby mladí lidé zažili a osvojili si opravdovou participaci popsanou na nejvyšších příčkách žebříku. I prostřední příčky ale někdy mají své opodstatnění, protože v praxi není vždy možné ani záhodně zapojovat všechny do každého rozhodování.

Ukazuje se, že programy a projekty, které umožňují participaci účastníků, mají větší výchovný i vzdělávací efekt.^{42, 44} Participativní přístup vytváří prostor, v němž si mladí lidé i dospělí trénují uplatňování svého vlivu a získávají důvěru v to, že věci mohou měnit k lepšímu. Čím více je sami utvářejí, tím více je považují za své a tím více roste i jejich přesvědčení, že na jejich úsilí opravdu záleží. Sebedůvěra a schopnosti podílet se na řešení společenských problémů se však budují postupně. Pomocí s promýšlením „jak na to“ nám pomůže tzv. žebřík participace.

Stupeň (ne)participace	Příklad	Popis
8 Nápad od žáků, vtáhnou do rozhodování i dospělé	Po zlepšení systému na třídění odpadu a založení školní zahrady žáci hledají další způsoby, jak snížit ekologickou stopu školy. Jako další krok chtějí pořídit solární panely na střechu školy. Do rozhodování zapojí některé učitele, kteří jim dále pomáhají v jednání s vedením a zřizovatelem školy a s nastartováním crowdfundingové kampaně.	Mladí lidé iniciují projekty a do rozhodování vtáhnou i dospělé. Tyto projekty zplnomocňují mladé lidi, ale zároveň jim umožňují učit se z životních zkušeností a vědomostí dospělých. Na procesu se podílejí společně.
7 Nápad od žáků, jejich vlastní realizace	Žáci se rozhodnou přidat ke globální stávce <i>Fridays for Future</i> a zorganizovat ji i v jejich obci, kde je povědomí o změně klimatu zatím nízké. Učitelskému sboru to jen oznámí, celou organizaci zajistí sami.	Mladí lidé iniciují a vedou projekt, jsou plně odpovědní za proces i finální výstupy. Role dospělého zde může (ale nemusí) být motivační či mentorská.
6 Nápad od dospělého, žáci spolurozhodují	Učitel chce dětem ukázat dopady módy na životní prostředí a špatné pracovní podmínky výrobců oděvů. Probírá s žáky, jak téma uchopit ve škole: zajistí přednášku o fast-fashion, zorganizují výměnu oblečení, nebo založí freeshop, tj. místo, kam mohou žáci a žačky nosit nepotřebné oblečení. Společně rozhodují, do čeho se pustí.	Dospělí iniciují projekty, ale rozhodují společně s mladými lidmi. Žáci hrají významnou úlohu v rozhodovacím procesu.
5 Žáci jsou informováni a radí	Pro snížení dopadu školy na životní prostředí plánuje vedení školy do jídelničky zařadit více vegetariánských jídel. Záměr komunikují s žáky a dají jim za úkol navrhnout ideální jídelniček. Žáci ví, jak se bude s jejich podněty pracovat, i to, že výsledné rozhodnutí udělá vedení.	Dospělí iniciují projekt a přizvou mladé lidi na poradu. Žáci jsou informováni o tom, jak jejich příspěvek bude využit, ale výsledné rozhodnutí provedou dospělí.
4 Žáci jsou instruováni a informováni	Učitelé v projektu na zvýšení povědomí o změně klimatu zadají žákům úkol, aby od lidí získali odpovědi do připraveného dotazníku. Žáci ví, jaký je cíl projektu a co se bude dít se získanými daty.	Mladým lidem jsou dány specifické role a jsou informováni o tom, jak a proč jsou zapojeni.
3 Symbolická (falešná) účast	Vedení školy se rozhodne, že chce školu zapojit do ekologického programu. K poradám s pedagogickým sborem si zavolá i jednoho žáka, aby prezentoval „pohled dítěte“. Není jasný výběr ani role dítěte.	Zdá se, že mladí lidé mají slovo, ale ve skutečnosti nemají reálnou možnost spolurozhodovat. Projev dítěte je vítán, ale není mu opravdu nasloucháno.
2 Žáci jako dekorace	Pedagogický sbor pořádá vzdělávací večery pro rodiče a místní komunitu. Po přednášce s odborníkem na klimatickou změnu následuje krátké umělecké představení žáků.	Mladí lidé jsou používáni k podpoření cíle dospělých. Někde se objeví, ale nemají opravdové slovo a jejich zapojení nepřináší žádné důsledky.
1 Manipulace	Děti jsou učiteli poslány do ulic, aby sbíraly odpadky ve své městské části. Sběr odpadků je navíc prezentován tak, že ho vymyslely děti.	Dospělí využívají mladé lidi, aby splnili jejich cíle, a ještě předstírají, že to mladí lidé chtějí.

Zelený kapitalismus

- Zelený kapitalismus: transformace ekonomiky – nulové emise do 2050
- žádné zmínky o změně paradigmatu – jen technický návod v rámci systému

- Gates, 2021

BILL GATES

JAK ZABRÁNIT

KLIMATICKÉ

KATASTROFĚ

**ŘEŠENÍ, KTERÁ MÁME, A PRŮLOMY,
KTERÉ POTŘEBUJEME**

Cesta individuální cnosti

- Rozumnost – kontrola pudů, tužeb, vášní, konzumu
- Zvyky a zlozvyky
- Vzory
- Kompetence
- Autonomie

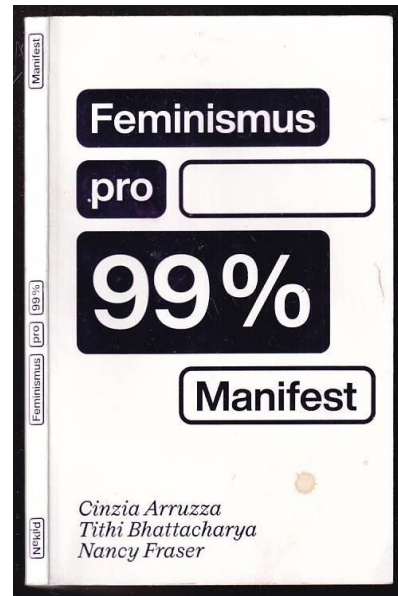
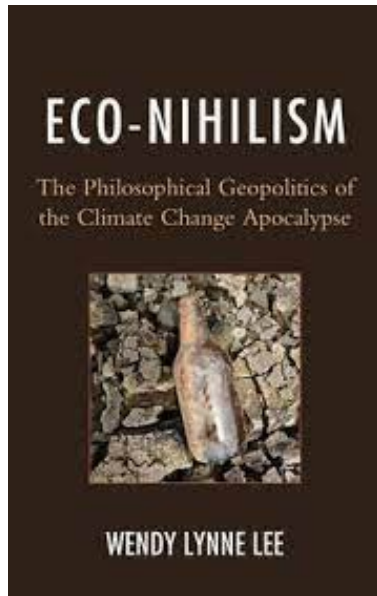

Sociální a ekonomická transformace

- Politická transformace
- Vytvoření globálního státu – silnějšího než korporace
- Škola sociální kritiky
- Hérakleitos: většina lidí je špatná
- Marx: etika není potřebná, stačí revoluce – změna materiální základny
- Sociální ekologie: co škodí přírodě, škodí i člověku
- Transnacionální uznání odpovědnosti

MUNI
PED

(Eko)feministické návrhy

- Konec panského přístupu k přírodě a ženě! (Kritika F. Bacona a d.)
- Současný systém poškozují přírodu a ty nejslabší: starší, nemocné, děti, matky samoživitelky, chudé, marginalizované
- Kvóty ve vedení společnosti pro ženy nestačí

Odpovědnost k dalším bytostem

- V roce 1975 Peter Singer: *Osvobození zvířat*
- Stimul pro zakládání organizací pro ochranu zvířat
- jak krutě se lidé chovají ke zvířatům kvůli masu, kůži, zbytečným vědeckým experimentům, testování kosmetiky, a pod.
- Lidské a Non-lidské živé bytosti jsou si rovny: každá živá bytost má preferenci netrpět, mnohé mají schopnost uvědomovat si svou minulost a budoucnost.
- Dle tzv. **zoocentrismu** je odpovědné jednat v souladu se preferencemi živých bytostí
- Netrpět je vlastní přirozený způsob života, atd.).
 - řešením veganství – nahrazení zvířat v potravě, oblečení a v průmyslu
 - zároveň sníží emise – i environmentální odpovědnost

Obrázky a internetové zdroje

- The Black Cat Sabotage Handbook. Dostupné online: <https://blackcatsabotage.wordpress.com/>
- <https://nesehnuti.cz/eticky-kodex-ekologickych-organizaci/>
- <https://www.extinctionrebellion.cz/jednejme-okamzite/akcni-konsensus/>
- How to strike. Dostupné online: <https://fridaysforfuture.org/take-action/how-to-strike/>
- **Obrázek:** Trailer život na naší planetě: <https://m.facebook.com/GreenStore.cz/photos/a.935423896470060/3756775241001564/?type=3>
- **Obrázek:** Černobyl ve filmu Život na naší planetě: <https://www.artoftheancestors.com/blog/daavid-attenborough-life-on-our-planet>
- Stand by režim: <https://www.epet.cz/stand-by/>
- Na Brandenburské bráně: <https://www.teraz.sk/zahranicie/dve-klimaticke-aktivistky-vyliezli-na-b/673286-clanok.html>
- V galerii: <https://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/646504-klimaticki-aktivisti-znova-utocia-na-obrazy-v-australii-sa-prilepili-ku-slavnym-warholovym-campbellovym-konzervam/>
- Polité obrazy dělí společnost: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/klimaticti-aktiviste-polite-obrazy-podcast-vinohradska-12-krajhanzl_2210270600_cen
- Zablockované tryskáče: <https://www.airways.cz/zprava/klimaticti-aktiviste-zablokovali-na-schipholu-soukrome-tryskace/>
- Podcast D. Dzwonkowska: <https://www.spreaker.com/show/etyka-cnot-srodoviskowych-prof-ucz-dr>
- Brněnský Extinction rebellion: <https://brnenska.drba.cz/zpravy/spolecnost/14834-na-svobodaku-se-symbolicky-obesili-lide-stojici-na-tajcim-kusu-ledu.html>

Literatura

- BOWLES, Cennydd. *Etika budoucnosti*. Praha: Academia, 2021
- GATES, Bill. *Jak zabránit klimatické katastrofě: řešení, která máme, a průlomů, které potřebujeme*. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2021.
- JONAS, Hans. *Princip odpovědnosti: pokus o etiku pro technologickou civilizaci*. Praha: Oikoymenh, 1997.
- VOMÁČKA, Vojtěch. *Země jako subjekt práv? Tendence v ekocentrickém pojetí právní ochrany životního prostředí*. In Josef Šmajš. *Ústava Země*. Banská Bystrica: Vydavatel'stvo PRO, 2015.
- ŠMAJŠ, Josef. *Ústava Země*. Banská Bystrica: Vydavatel'stvo PRO, 2015
- Otevřený dopis: <https://www.ppmagazin.com/od-gpt-4-k-autonomnimu-ai-aneb-reakce-na-otevreny-dopis-pozastavte-vyvoj-umele-intelligence/>

Další literatura

- ABBEY, Edward. *Gang obrancov Zeme*. Tulčík: Abies 1994.
- ARRUZZA, Cinzia, BHATTACHARYA, Tithi., FRASER, Nancy. *Feminismus pro 99 %: manifest*. Praha: Neklid 2020.
- BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Mezi světy & mezisvěty: reloaded 2013*. 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Novela bohemia 2013.
- BOWLES, Cennydd. *Etika budoucnosti*. Praha: Academia 2021.
- BROOKS, Leonard J. a Paul DUNN. *Business and professional ethics for directors, executives & accountants*. Boston, MA: Cengage Learning, 2018.
- FELICETTI, Andrea. Systemic Unsustainability as a Threat to Democracy. *Environmental Values*, 2021, 30(4), s. 431-451.
- GATES, Bill. *Jak zabránit klimatické katastrofě: řešení, která máme, a průlom, které potřebujeme*. Brno: Jan Melvil Publishing 2021.
- GLUCHMANOVÁ, Marta: Učitel'ská etika. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2008.
- GOLDMAN, Emma. Ruská revoluce a autoritativní princip (1924). In TOMEK, Václav (ed.): *Anarchismus v proměnách dvacátého století. Vybrané osobnosti a ideje*. FÚ AV ČR, Praha, 2012, s. 567-591.
- HÁLA, Vlastimil – KOLÁŘSKÝ, Rudolf. *Filosofie a ohrožená Země*. Filosofia, Nakladatelství Filozofického ústavu AV ČR, Praha 2020.
- HRUBEC, Marek. *Od zneuznání ke spravedlnosti: kritická teorie globální společnosti a politiky*. Praha: Filosofia, 2011.
- JASPERS, Karl. *Duchovní situace doby*. Academia 2008.
- JONAS, Hans. *Princip odpovědnosti: pokus o etiku pro technologickou civilizaci*. Praha: Oikoymenh 1997.
- KOMÁREK, Stanislav. *Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací*. Vyd. 2. Praha: Academia 2008.
- LIBROVÁ, Hana, PELIKÁN, Vojtěch. Ethical Motivations and the Phenomenon of Disappointment in Two Types of Environmental Movements: Neo-Environmentalism & the Dark Mountain Project. *Environmental Values*. Cambridge: White Horse Press, 2016, 25 (2), s. 167-193.
- MALANKIEVIČOVÁ, Silvia. *Profesijná etika: (v súčasných perspektívach aplikovaného diskurzu)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2008. Acta Facultatis philosophicae Universitatis Prešovensis, 217/299.
- PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha: Oikoymenh 2007.
- ŠMAJS, Josef. *Ústava Země: filosofický koncept*. Vydanie I. Banská Bystrica: PRO 2015.
- ŠVAŇA, Lukáš. *Etika vojny a terorizmu*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2016. Opera philosophica, 2/2016.
- ŽIŽEK, Slavoj. *Násilí*. Praha: Rybka 2013.
- WALLACE-WELLS, David. *Neobyvatelná Země: Život po oteplení*. Brno: Host 2020.
- TAYLOR, Bron Raymond. *Ecological Resistance Movements : The Global Emergence of Radical and Popular Environmentalism*. SUNY Press, 1995.